

DEVELOPING STUDENT HEARING COMPETITIONS

Shaizakov Ghulom Muhtorovich

GULDU teacher

gulnozasobirova1989@gmail.com

Abstract:

The article evaluates the categories of speech, professional auditory speech from the author's point of view and explores the issues of listening comprehension and comprehension in the credit-fair system of education.

Basic concepts: speech, listening, comprehension, development professional auditory speech, credit, module.

Ривожланган мамлакатлар таълим амалиётида инглиз тили бўйича туркум ўқув курсларини ўқитишда инновацион методлар, интерактив дастурий воситалар, рефлексив технологиялар, фасилитацион моделлардан фойдаланиш усуллари ва уларнинг самарадорлигига оид қатор тадқиқотлар олиб борилмоқда. Мазкур тадқиқотларнинг асосий вазифалари қаторида талабаларни келгусидаги касбий фаолиятига тайёрлаш сифатини ошириш, лингвистик тил ўзлаштириш лаёқатини кенгайтириш, табиий-илмий дунёқарашини ривожлантиришга қаратилган педагогик ёндашувларни ўрганиш ва фан хусусиятларидан келиб чиқиб, мазкур методикани такомиллаштириш масаласи алоҳида аҳамиятга моликдир. Шу жиҳатдан олганда, талабаларнинг касбий аудитив лаёқатини ахборот таълимий ресурслар воситасида ривожлантириш технологияларини такомиллаштириш ва жорий этиш эҳтиёжи мавжуд.

Республикамизда сўнгги йилларда инглиз тили ва бошқа хорижий тилларни чуқур ўқитиш масаласига устувор аҳамият қаратилмоқда. Хусусан, «Мамлакатимизда бир неча хорижий тилларни билувчи замонавий кадрлар тайёрлаш, хорижий тиллар бўйича илмий ишлар олиб бориш, тил ўргатиш методологиясини такомиллаштириш» каби устувор вазифалар белгиланиб, бу борада бугунги кунда талабаларнинг касбий аудитив лаёқатини ахборот таълимий ресурслар воситасида ривожлантиришнинг педагогик-психологик хусусиятларини ўрганиш муҳим аҳамият касб этади.

Оғзаки нутқнинг ажралмас қисми эшитиш ва тинглашдир.

Мамлакатимизда ижтимоий-иқтисодий ривожланишлар ва бардавом этаётган узлуксиз таълим тизимидаги ислохотлар таълим жараёнларини ташкил этиш ва бошқариш механизмларини такомиллаштиришни, замонавий талабларга мос келадиган, демократик тамойилларга асосланган кредит-модуль тизими асосида таълимни ташкил этишни тақозо этди.

Замонавий таълимда on line тарзда ўқитишнинг кенгайганлиги турли соҳаларда каби кўплаб халқаро алоқалар ўрнатилишига замин яратди. Бу эса, мутахассислар томонидан чет тилларни ўрганиш, алоқа алмашинуви жараёнида ҳамсухбатининг нутқини тушуниш, аудитив нутқни ривожлантириш заруратини келтириб чиқармоқда.

2020 йилдан бошлаб республикамизнинг барча олий таълим муассасалари кредит-модуль тизими асосида ўқишни ташкил қилишар экан, ўқув кредитлари талабаларнинг касбий тайёргарлик мазмунига ўқув курсининг қўшаётган ҳиссасини ифодаловчи миқдорий тавсифга эга кўрсаткичлари билан баҳоланади. Демак, инглиз тили ўқитувчиларини келгусидаги педагогик фаолиятга тайёрлашда касбий аудитив нутқ муҳим аҳамият касб этади, чунки, талабалар ўқув дастурида кўрсатилган модулли таълимда инглиз тили бўйича билим, кўникма, малакаларни муайян вақт ичида эгаллашлари ва компетенцияларини шакллантиришлари учун касбий фаолиятга алоқадор методлар, усуллар, таълим субъектларига таъсир ўтказиш кўникмаларига эга бўлишлари лозим бўлади.

бу жараёнда

Нутқ - оғзаки коммуникация, яъни тил ёрдамида муносабат қилиш жараёни демак. Ижтимоий тажрибада бирон-бир моҳиятни англатадиган сўзлар оғзаки коммуникация воситаси ҳисобланади. Нутқ инсоннинг онгида пайдо бўлган фикрнинг нутқ товушларига тил ёрдамида кўчиши экан, у *таъсирли* ёки *таъсирсиз*, грамматик жиҳатдан *тўғри* ёки *нотўғри* тузилган бўлиши мумкин.

Муносабат - инсонлар ўртасидаги фаолият эҳтиёжларидан келиб чиқадиган кўп қиррали жараён бўлиб, ахборот алмашинувини таъминлайди. Муносабат *нутқ, имо-ишора, жест, мимика, хатти-ҳаракат* ва ҳ.к. лар асосида амалга оширилади.

Муносабатга киришувчилар бир - бирларини идрок эта олишлари тақоза этилади. Ягона муносабат жараёнида: *коммуникатив* (ахборот узатиш), *интерактив* (ҳамкорликдаги ҳаракат) ва *перцептив* (ҳамкорликда идрок этиш) жиҳатларни алоҳида кўрсатиш мумкин. Киши биргаликда фаолият кўрсатаётганда заруриятга кўра бошқа одамлар билан бирлашиши, улар билан муомалага кириши, яъни алоқа ўрнатиши, ўзаро ҳамжиҳатлиликка эришиши, керакли ахборот олиши ва жавоб тариқасида ахборот бериши лозим. Мулоқот мобайнида *тил* алоқа вазифасини бажаради.

“*Коммуникация*” - ижтимоий маънога эга бўлган тушунчадир. Коммуникация инсон тафаккурида пайдо бўлган тушунча, нутқ орқали ахборотни бошқа инсонларга етказиб беришдир. Ахборот ўзатаётган шахс- *коммуникатор*, ахборотларни қабул қилаётган киши *реципиент* деб аталади.

Ўқитувчининг таҳсил олувчилар кўнглига йўл топиши унинг мулоқатга киришувчанлигига боғлиқ. Шахснинг коммуникатив қобилиятларини ҳосил қилувчи хусусиятлар орасида етакчи ва ёрдамчи вазифаларни ўтайдиганлари мавжуд. Биринчи навбатда перцептив, яъни идрок қилишга ҳамиша таъллуқли бўлган хусусиятлар (улардан энг муҳими кузатувчанликдир) етакчи ўрин эгаллайди. Барча инсонлар коммуникация жараёнида иштирок этишади, аммо улардаги ҳаётий тажриба, билим, кўникма ва малакалар турлича бўлганлиги боис, уларнинг мулоқатга киришувчанлиги ҳам турлича бўлиши кузатилади. Ўқитувчининг коммуникатив қобилияти, унинг маҳоратли эканлигидан далолат беради.

Бўлажак ўқитувчиларда касбий аудитив лаёқатни шакллантириш ва ривожлантириш педагогик касбига тайёргарлик кўра бошлаган даврдан бошланади.

Таҳсил олувчилар томонидан инглиз тилидаги ўқув материални тушуниб ва ўзлаштириб олишлари учун ўқитувчи нутқининг такомиллашганлик даражаси муҳим аҳамиятга эгадир.

Таълим тизими ходимлари, хусусан ўқитувчи-педагог кадрлар таълим тизимидаги инновацион ўзгаришларни амалга оширишга тайёр бўлиши зарурлиги масаласи алоҳида таъкидланади. Бинобарин, бугунги кунда замонавий илғор педагогик ахборот-коммуникация технологияларини кенг кўламда жорий этиш бўйича чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалиётга татбиқ эта олиш энг долзарб вазифалар қаторида алоҳида таъкид этилмоқда.

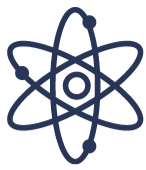
Сўнгги йилларда чет тилларни ўқитишдаги инновацион жараёнларни таъминлашга йўналтирилган барча давлат ҳужжатларини сарҳисоб қилсак, уларнинг соҳада туб ўзгаришларни амалга ошириш, таълим мазмуни, унинг методлари, таълим шакл, восита ва йўллари ўзгартиришга қаратилганлигини яққол кўра оламиз .

Адабиётлар таҳлили кўрсатишича, талабаларни ўзга тилдаги нутқни ўзлаштиришлари учун, авваламбор, уларда оғзаки нутқ кўникмаларини шакллантирилиши ва шу асосда уларнинг хориж тилидаги сўзлашув коммуникациясини ривожлантириш зарур .

Илмий манбалар, адабиётлар таҳлили ва инглиз тилидаги амалиётдаги ҳолат ўрганилганда, талабаларнинг аудитив нутқи, оғзаки нутқи, ўқиши ва ёзишлари учун муайян салмоқдаги топшириқлар машғулот даврида тақдим этилиши лозимлигини кўрсатди (1-расм).

ОТМлардаги инглиз тили ўқув курсини тугаллаган бакалавр чет тилида сўзлашиши, саволларга жавоб айта олиши, савол сўрай олиши, суҳбатлашиши, баҳслаша олиши, ўз фикрини очиқ баён қила олиши каби кўникмаларга эга бўлиши лозим. Шунингдек, инглиз тилида маслаҳат қила олиши, ариза тўлдира олиши, хат ёза олиши, ёзма малакаларга эга бўлиши кўзда тутилган. Бироқ, ҳар доим ҳам талабалар томонидан расмий маълумотларни ҳужжатлаштириш, банк ва молия ҳужжатларини ёзма тартибда шакллантириш, баённомаларни ёзма тартибда шакллантира олиши каби ўнлаб соҳа ва йўналишларни ўз мазмунига

қамраб олган лаёқатни намоён қилишда қийинчиликларга учраши кузатилмоқда;

мазкур жараёнда педагогнинг вазифаси аввало мана шу кўрсаткичлар бўйича талабада маълум ва талаб этилган билим, малака ва кўникмаларни шалклантириш, ва кейинчалик улар амалиёти бўйича талаба олдида аниқ вазифа қўя олиш, мазкур вазифаларни бажариш учун тегишли педагогик шарт-шароитларни яратиб беришдан иборат бўлсада, ҳанузгача талабалар томонидан инглиз тилидаги маълумотларни тизимлаштириш, уларни таҳлил қила олиш, уларни хулосалаш ва ўз хулосаларини чет тилида ифода қила олишларида мураккабликлар вужудга келмоқда. Буларнинг асосий сабаби талабаларда касбий аудитив нутқнинг ривожланмаганлиги, деб баҳолаш мумкин. Шу жиҳатдан олганда, тадқиқотимизда талабаларнинг касбий аудитив лаёқатини ривожлантиришда уларнинг инглиз тилидаги коммуникатив фаолиятини фаоллаштиришга эътибор қаратдик.

Биз ўз тадқиқотимизда талабаларнинг касбий аудитив лаёқатини ривожлантириш учун қайси методлар, шакллар, воситалар ва йўлларни танлаш керак, деган муҳим саволга жавоб қидиришдан бошладик. Педагогик жараёндаги икки бош иштирокчидан айнан ўқитувчи фаолиятини назарга оламиз. Инглиз тилидаги ўқув материални оғзаки баён қилиш методлари

1. Инглиз тилидаги ўқув материални кўргазмалар орқали баён қилиш методлари
2. Инглиз тилидаги ўқув материални амалий машғулотлар орқали бериш методлари.

инглиз тилини ўқитишда куйидаги педагогик **воситалар** самаралидир:

- таълим жараёнининг техник қурилмалари (видео, магнитофон, аудио, крерокс, таблолар, флэп-чатлар, мульти-медиа воситалари) ва IT технологиялари билан таъминланганлиги;
- мавзуга оид махсус оммабоп ва илмий манбаларнинг мавжудлиги ва улардан фойдаланишнинг ҳаммабоп эканлиги;

- миллий қадриятлар ва миллий маданият омиллардан унумли фойдаланиш имкониятининг мавжудлиги (сухбатлар, учрашувлар, музей, кино, театрга бориш);
- тадбирларни ташкил қилиш ва ўтказишда турли хорижий меҳмонлар, хусусан хорижий давлатлар элчилари, уларнинг намоёндалри билан учрашувлар ўтказиш имкониятининг мавжудлиги ва бошқалар.

АДАБИЁТЛАР:

Abdullayeva Sh.A. Use of Pedagogical Diagnostic Methods in Secondary Education/ International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol.24, Issue 09,2020 ISSN:1475-7192

Абдуллаева Ш.А.Совершенствование качества образования в системе переподготовки и повышения квалификации педагогических кадров. - Белгород: Ж.:Практическая психология и педагогика, 2019.-№4. С.-17-20.

Abdullayeva Sh.A.Technology Of Perfection Of Knowledge Transfer And Acquisition On The Basis Of Computer Simulation Models. Journal of Computer Sciences and Applications, 2020,Vol. 8, No. 1, 1-4 Available online at <http://pubs.sciepub.com/jcsa/8/1/1> Published by Science and Education Publishing DOI:10.12691/jcsa-8-1-1

Abdullayeva Sh.A. Use of Pedagogical Diagnostic Methods in Secondary Education/ International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol.24, Issue 09,2020 ISSN:1475-7192

